

Г. Ю. Омельченко

Державний біотехнологічний університет

СТРАТЕГІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ОВЕРТУРИЗМУ В РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ

Безконтрольне зростання кількості туристів, що продовжується в деяких туристичних дестинаціях і нерівномірний розподіл попиту на туристичних потоках призводить до негативних наслідків і створює проблему надмірного туризму, яка набуває все більшого значення в глобальному масштабі. Мета дослідження – аналіз комплексу заходів, що враховує інтереси всіх суб'єктів індустрії туризму та зберігає історичні, культурні та природні пам'ятки, що становлять спадщину світового суспільства. Наголошено на важливості та необхідності збереження туристичної привабливості в умовах негативного прояву овертуризму. В роботі розглядаються різні підходи до розуміння сутності овертуризму, його наслідки та майбутні перспективи, а також напрямки вирішення зазначеної проблеми. Наголошено, що основним індикатором в оцінці овертуризму є показник пропускної спроможності (допустимого навантаження) дестинації, вивчення якого в даний час зміщується у бік психологічної складової – навантаження, що сприймається. Визначено оптимальну модель, яка дає можливість, використовуючи сукупність складових її конкретних параметрів, аналізувати ситуацію, що склалася в туристичній дестинації та прогнозувати надалі з метою створення механізму реалізації стратегії органів управління щодо запобігання чи подолання проблем розвитку території. дозволила узагальнити та систематизувати потенційно. Розглянуто комплекс стратегій та заходів, направлених на зменшення та подальше попередження надмірного туризму в європейських містах. Виокремлено стратегії, які запровадили відомі туристичні напрями для подолання надмірного туризму. Зазначено, що місцева влада туристичних дестинацій та представники світової туристичної індустрії повинні визнати, що існує певний компроміс щодо обмеження для зростання кількості туристів, що приїжджають, і значущості добробуту місцевих жителів над потребами глобального туристичного ланцюжка набагато вища. Без грамотного стратегічного планування та прогнозування розвитку туризму в дестинаціях досягти цього компромісу неможливо. Дослідження також показує важливість політики та регулювання в контексті концепції надмірного туризму.

Ключові слова: туризм, надмірне зростання, дестинація, концепція, стратегічне планування.

Постановка проблеми та її актуальність. Овертуризм спричиняє безліч економічних, екологічних, соціальних і культурних проблем, в окремих випадках створюючи загрозу безпеці як самих туристів, так і дестинацій та їх мешканців. Саме тому дуже важливо розуміти суть проблеми овертуризму, причин, що її викликають, та враховувати у подальшому плануванні розвитку сфери туризму успішні практики країн, регіонів та окремих туристичних центрів у вирішенні цього питання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Проблема овертуризму привертає увагу дослідників. Зростаючий туристичний потік та його нерівномірний розподіл формують передумови прояву овертуризму, що зумовлює актуальність теми у наукових публікаціях.

Існує відсутність консенсусу щодо типу заходів, які були б доречними. Як зазначив Міхаліч Т. [6], овертуризм залишається спірним питанням, яке має різні тлумачення та теоретичні підходи.

У літературі наводиться кілька визначень, які більш підходять для розуміння вказаної проблематики. Наприклад, автори праці [8], розуміють овертуризм як «явище, коли популярний напрямок або пам'ятка переповнюються туристами нестійким чином. Гюльсен У. та ін. [4] пов'язують надмірний туризм із «дуже великим напливом відвідувачів в пункт призначення, що спричиняє різні негативні наслідки в цьому конкретному просторі».

Овертуризм також розглядають як «вплив туризму на пункт призначення або його частини, який надмірно негативно впливає на якість життя громадян та/або відвідувачів» [11].

Термін «овертуризм» описує не одне, а безліч явищ, які сходяться і перекриваються, висловлюючи нову тенденцію, що потребує подальшого аналізу та багатоаспектних досліджень.

Мета статті проаналізувати тактику регулювання овертуризму туристичних дестинацій та виокремити дієві пропозиції щодо вдосконалення управління туристичними послугами для запобігання овертуризму.

Виклад основного матеріалу дослідження Індустрія туризму вважається рушійною силою економіки, оскільки вона збільшує зайнятість, доходи та податкові надходження, водночас стимулюючи регіональний розвиток. З іншого боку є певний негативний вплив на навколишнє середовище та суспільство. Сьогодні туризм має багато проблем, пов'язаних із негативною схемою надмірного зростання, яка суперечить політиці та/або цілям сталого туризму.

На думку Коенса К., Постми А. та Паппа Б. [5], «overtourism» пропонується розуміти як «надмірний і негативний вплив туризму на приймаючі громади та/або середовище».

Гудвін Г. пояснює концепцію овертуризму як ситуацію, в якій або місцеві жителі, або туристи від-

чувають, що певне місце відвідується надто часто і, як наслідок, змінює свій характер, втрачаючи свою справжність, автентичність (в основному для туристів) та викликаючи роздратування, насамперед у жителів [3].

Серед негативних моментів напливу мандрівників можна відзначити багатогодинні очікування у музеї чи виставки, заповнені готелі та ресторани, багатокілометрові затори на дорогах, а також натовп людей на вулицях в денний і нічний час – все це супроводжує овертуризм. Але при цьому всі популярні туристичні міста та країни залишаються зацікавленими у залученні мандрівників. Виникає дисонанс – з одного сторони прагнення розвитку туризму, з іншого – різні наслідки від цього:

1) місцеві жителі не можуть повноцінно жити та працювати;

2) відбувається «деградація» міст, пов'язана з туристичною неповагою до законів, традицій та культури;

3) у туристів може виникнути «синдром завищених очікувань», оскільки барвиста реклама та захоплені відгуки в інтернеті часто не збігаються з реальністю. Внаслідок цього, обсяги продажів у туроператорів популярних напрямків знижуються. Зрештою, замість потенційних вигод для всіх учасників виникають негативні соціокультурні, екологічні та фінансові наслідки, а саме знецінення культурних багатств; збільшення трафіку на дорогах; міграція місцевого населення, переповненість відвідувачами історико-культурних та природних пам'яток, зниження попиту на турпродукти тощо.

Всесвітня рада з туризму та подорожей (WTTC) опублікувала звіт, де перераховано 50 міст, які найбільш схильні до ризику овертуризму в найближчі 10 років [10]. Перші позиції серед міст, які найбільш схильні до ризику овертуризму, виглядають таким чином: Куала-Лумпур (Малайзія), Стамбул (Туреччина), Маніла (Філіппіни), Джакарта (Індонезія), Каїр (Єгипет), Делі (Індія), Бангкок (Таїланд), Богота (Колумбія), Мумбаї (Індія), Хошимін (В'єтнам).

Наразі туризм є одним із небагатьох секторів економіки, який невпинно розвивається у всьому світі, перетворюючись на соціально-економічний розвиток, зайнятість, розвиток інфраструктури та доходи від експорту (табл.1).

Таблиця 1 – Основні країни, що формують туристичний потік, млн. туристичних прибуттів

Країни	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Франція	85,9	89,4	90	40	48,9
Іспанія	81,9	82,8	83,5	18,9	31,2
США	77,2	79,7	79,4	19,4	22,1
Китай	60,7	62,9	65,7	8	12,3
Італія	58,3	61,6	64,5	25,2	26,3
Мексика	39,3	41,3	45	24,3	31,9

Джерело: складено на основі [12]

Дослідники вважають, що надмірний туризм є симптомом нинішньої ери безпрецедентного достатку та гіперболізації, наслідком пізнього капіталізму необхідно терміново переосмислити, як розвиваються міста, щоб відстоювати права своїх мешканців [7].

Капоцці А., Валлоне Ч., П'єротті М. та Амадуцці А. виділяють три взаємопов'язані області, в рамках яких можна описати таке явище, як овертуризм [2]:

1) зростання (growth): даний параметр пов'язаний із зростанням значимості туризму за останні кілька десятиліть у світі.

2) концентрація (concentration): зростання та збільшення кількості туристичних потоків зумовили концентрацію тих, хто прибуває в основні туристичні дестинації, що, у свою чергу, призвело до їх переповненості, зниження пропускної спроможності та порушення екологічної стійкості.

3) управління (governance): проблема овертуризму розглядається з урахуванням управління ресурсами територій, відносин з авіаперевізниками-лоукостерами та впливу сучасних технологій на зростання турпотоків.

Інструментом управління туристичною галуззю, направленим на визначення перспектив її розвитку та вибір шляхів досягнення цілей, є планування. Комплексна оцінка та планування є важливими для визначення стратегій, які можна застосовувати. Туристичні напрями, які наразі не мають проблем із великою кількістю туристів, повинні знати про потенційний вплив збільшення кількості відвідувачів і відповідно планувати подальшу діяльність.

Визначення оптимальної стратегії управління розвитком туризму кожної конкретної туристичної дестинації залежить, насамперед, від етапу її життєвого циклу. Загально визнана у наукових колах та має важливе методологічне значення модель життєвого циклу дестинації Річарда Батлера. Застосування цієї моделі дає можливість, використовуючи сукупність складових її конкретних параметрів, аналізувати ситуацію, що склалася в туристичній дестинації та прогнозувати надалі з метою створення механізму реалізації стратегії органів управління щодо запобігання чи подолання проблем розвитку території.

Життєвий цикл туристичної дестинації, згідно з теорією Р. Батлера, складається з п'яти стадій (або етапів): розвідка (exploration), залучення (involvement), розвиток (development), зміцнення (consolidation), стагнація (Stagnation). (Дестинація у своєму розвитку не обов'язково проходить усі етапи) [1].

Показниками переходу від одного етапу розвитку дестинації до іншого є кількість відвідувачів (головна ознака), ставлення місцевого населення до туристів, стан екології та туристської інфраструктури. На стадії розвідки та стадії залучення кількість туристів у дестинації невелика чи тільки починає зростати, а ставлення населення до відвідувачів – позитивне. Тому на даних етапах еволюції дестинації проблеми овертуризму відсутні. Цілі та завдання органів управління полягають в активізації туристичної політики щодо залучення до дестинації відвідувачів.

Ситуацію в дестинації на етапі розвитку характеризує, передусім, наявність великої кількості туристів, що змінює ставлення до них населення – від байдужого, на початку цієї стадії до роздратування в міру її розвитку. Якщо кількість туристів вже критична з погляду овертуризму (стадія розвитку), необхідний превентивний підхід для вибудовування стратегії з його попередження.

Таким чином, три останні етапи життєвого циклу дестинації – стадія розвитку, стадія зміцнення та стадія стагнації – можуть розглядатися як періоди, в яких можливе виникнення проблем овертуризму.

Погіршення якості життя населення в дестинаціях, що знаходяться на етапах розвитку та зміцнення, свідчить про наявність низки проблем, таких як: побутові незручності, інфраструктурні проблеми, конфлікти з туристами, зростання вартості життя населення, забруднення навколишнього середовища, погіршення епідеміологічної обстановки, зростання цін та спекуляції з нерухомістю, комерціалізація об'єктів торгівлі, загострення криміногенної обстановки, втрата самобутності та справжньої своєрідності території.

Всесвітньою туристичною організацією в 2017 р. було проведено дослідження «Overtourism? Understanding and managing urban tourism growth beyond perceptions» [11], в результаті якого було запропоновано комплекс стратегій та заходів, направлених на зменшення та подальше попередження надмірного туризму в європейських містах. Вказаними стратегіями є: сприяння розосередження відвідувачів у межах міста; розподіл відвідувачів у часі; формування нових маршрутів; покращення інфраструктури міста, проведення моніторингу. Але, ефективність вказаних заходів сильно залежить від їх конкретного контексту, адже вважається що універсального вирішення проблеми не існує. Навіть у межах міста заходи управління зменшенням овертуризму можуть відрізнятися між районами міста.

Для подолання овертуризму, туристичні напрямки запровадили різноманітні стратегії. У Венеції, наприклад, було вжито кількох заходів, у тому числі розміщення контрольно-пропускних пунктів і воріт для обмеження кількості відвідувачів, надання доступу до деяких районів лише місцевим жителям, розробка кодексів поведінки і стягнення штрафів з туристів за недотримання встановлених правил у певних районах.

Існує ряд рішень, які можна виразити як загальні для туристичних напрямків, і ці рішення слід адаптувати до характеру проблем відвідуваної дестинації [13]:

- Необхідно створити комплексну базу туристичних потоків і регулярно її оновлювати;
- Необхідно здійснювати ретельне довгострокове планування для заохочення сталого зростання;
- Слід залучати всі верстви суспільства (комерційні, громадські та соціальні);
- Повинен бути організований час відвідування (щоденно, щотижня, сезонно тощо),

– Ціноутворення має бути скориговано для збалансування попиту та пропозиції.

Місцева влада туристичних дестинацій та представники світової туріндустрії повинні визнати, що існують певні обмеження для зростання кількості туристів, що приїжджають, і значущість добробуту місцевих жителів над потребами глобального туристичного ланцюжка набагато вища. Головна увага має бути приділена забезпеченню того, щоб рівень відвідування відповідав можливостям дестинації, популярної серед туристів.

Висновки. Туризм як галузь, буде стійким, лише якщо розвивати та керувати ним враховуючи як відвідувачів, так і місцеві громади. Це може бути досягнуто через залучення громад, управління переважаннями, зменшення сезонності, ретельне планування, яке поважає межі пропускної здатності та особливості кожного пункту призначення та диверсифікації продукції.

Регулювання овертуризму є важливою складовою стратегії розвитку туристичних напрямків. Овертуризм може мати негативний вплив на природні ресурси, культурну спадщину та місцеве населення. Для того, щоб уникнути таких наслідків, необхідно регулювання стратегій овертуризму, а саме:

- сталість та збалансованість: Необхідно забезпечити розвиток туризму, що базується на збереженні природних ресурсів та культурної спадщини, забезпечуючи збалансований підхід до його регулювання;
 - участь місцевого населення: важливо враховувати думку та інтереси місцевого населення при розробці стратегій розвитку туризму, щоб забезпечити сталість та взаємовигідність для всіх сторін;
 - диверсифікація туристичного пропонування: спрямованість на розвиток різноманітних видів туризму, що дозволить розподілити потік туристів і зменшити негативний вплив на конкретні локації;
 - екологічно збалансований туризм: запровадження екологічно збалансованих підходів до туристичних маршрутів та інфраструктури, спрямованих на збереження природи та уникнення екологічної деградації;
 - моніторинг та оцінка: систематичний моніторинг впливу туризму на природні ресурси, культурну спадщину та інфраструктуру для своєчасного виявлення проблем та прийняття заходів щодо їх вирішення;
 - регулювання потоків туристів: застосування методів контролю потоку туристів у популярних локаціях, наприклад, через ліміти на кількість відвідувачів чи впровадження спеціальних платежів;
 - розвиток інфраструктури: інвестиції у розвиток туристичної інфраструктури, яка враховує потреби не лише туристів, а й місцевого населення, сприяючи зручності та сталому розвитку.
- Ці стратегії допоможуть уникнути негативних наслідків овертуризму, зберегти культурне надбання та природні ресурси, тим самим сприяючи сталому та збалансованому розвитку туристичних напрямків.

Список використаних джерел:

1. Butler R. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*. 1980. Vol. 24. № 1. P. 5–12.
2. Capocchi A., Vallone C., Pierotti M., Amaduzz A. Overtourism: A Literature Review to Assess Implications and Future Perspectives. *Sustainability*. 2019. No. 11(12). DOI: <https://doi.org/10.3390/su11123303>
3. Goodwin H. The Challenge of Overtourism. Responsible Tourism Partnership Working, Paper 4, October, 2017. URL: <https://haroldgoodwin.info/pubs/RTP'WP4Overtourism01'2017.pdf>
4. Gülsen U., Yolcu H., Ataker P., Erçakar I., Acar S. Counteracting Overtourism Using Demarketing Tools: A Logit Analysis Based on Existing Literature. *Sustainability*. 2021. No. 13.
5. Koens K., Postma A., Papp B. Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context. *Sustainability*. 2018. No. 10. P. 43–84.
6. Mihalic T. Conceptualising overtourism: A sustainability approach. *Ann. Tour. Res.* 2020. No. 84.
7. Milano C., Novelli M., Cheer J.M. Overtourism and Tourismphobia: A Journey Through Four Decades of Tourism Development, Planning and Local Concerns. *Tourism Planning & Development*. 2019. Vol. 16(4). P. 353–357. DOI: <https://doi.org/10.1080/21568316.2019.1599604>
8. Nepal R., Nepal S. K. Managing overtourism through economic taxation: Policy lessons from five countries. *Tour. Geogr.* 2019. No. 23. P. 1094–1115.
9. Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284420070>
10. The Authority on World Travel & Tourism. URL: <https://www.wttc.org/publications/2019/destination-2030/>
11. Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth Beyond Perceptions: Executive Summary; UNWTO: Madrid, Spain, 2018. P. 4.
12. Tourism statistics database. URL: <https://www.unwto.org/tourism-statistics/keytourism-statistics>
13. WTTTC & McKinsey Company. Coping With Success: Managing Overcrowding In Tourism Destinations. URL: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/policy-research/coping-with-success-managing-overcrowding-in-tourism-destinations-2017.pdf/>

References:

1. Butler R. (1980) The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*, vol. 24, no. 1, pp. 5–12.
2. Capocchi A., Vallone C., Pierotti M., & Amaduzz A. (2019) Overtourism: A Literature Review to Assess Implications and Future Perspectives. *Sustainability*, no. 11(12). DOI: <https://doi.org/10.3390/su11123303>
3. Goodwin H. (October, 2017) The Challenge of Overtourism. Responsible Tourism Partnership Working. Paper 4. Available at: <https://haroldgoodwin.info/pubs/RTP'WP4Overtourism01'2017.pdf>
4. Gülsen U., Yolcu H., Ataker P., Erçakar I., Acar S. (2021) Counteracting Overtourism Using Demarketing Tools: A Logit Analysis Based on Existing Literature. *Sustainability*, no. 13.
5. Koens K., Postma A., Papp B. (2018) Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context. *Sustainability*, no. 10, pp. 43–84.
6. Mihalic T. (2020) Conceptualising overtourism: A sustainability approach. *Ann. Tour. Res.*, no. 84.
7. Milano C., Novelli M. & Cheer J. M. (2019) Overtourism and Tourismphobia: A Journey Through Four Decades of Tourism Development, Planning and Local Concerns. *Tourism Planning & Development*, vol. 16(4), pp. 353–357. DOI: <https://doi.org/10.1080/21568316.2019.1599604>
8. Nepal R., Nepal S. K. (2019) Managing overtourism through economic taxation: Policy lessons from five countries. *Tour. Geogr.*, no. 23, pp. 1094–1115.
9. Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions. Available at: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284420070>
10. The Authority on World Travel & Tourism. Available at: <https://www.wttc.org/publications/2019/destination-2030/>
11. UNWTO (2018) Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth Beyond Perceptions: Executive Summary; UNWTO: Madrid, Spain, p. 4.
12. Tourism statistics database. Available at: <https://www.unwto.org/tourism-statistics/keytourism-statistics>
13. WTTTC & McKinsey Company (2017) Coping With Success: Managing Overcrowding In Tourism Destinations. Available at: <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/policy-research/coping-with-success-managing-overcrowding-in-tourismdestinations-2017.pdf/>

Halina Omelchenko
State Biotechnological University

**STRATEGIES FOR REGULATING OVERTOURISM IN THE DEVELOPMENT
OF MATURE TOURIST DESTINATIONS**

The uncontrolled growth of the number of tourists, which continues in some tourist destinations and the uneven distribution of demand on tourist flows, leads to negative consequences and creates the problem of excessive tourism, which is gaining more and more importance on a global scale. The purpose of the research is the analysis of a set of measures that takes into account the interests of all subjects of the tourism industry and preserves historical, cultural and natural monuments that constitute the heritage of world society. The importance and necessity of maintaining tourist attractiveness in conditions of negative manifestation of overtourism is emphasized. The work examines various approaches to understanding the essence of overtourism, its consequences and future prospects, as well as directions for solving the specified problem. It is emphasized that the main indicator in the assessment of overtourism is the indicator of the carrying capacity (permissible load) of the destination, the study of which is currently shifting towards the psychological component – the perceived load. The optimal model has been determined, which makes it possible, using a set of its specific parameters, to analyze the situation in the tourist destination and to forecast in the future with the aim of creating a mechanism for implementing the strategy of management bodies to prevent or overcome the problems of the development of the territory. allowed to generalize and systematize potentially. A set of strategies and measures aimed at reducing and further preventing excessive tourism in European cities is considered. Strategies implemented by well-known tourist destinations to overcome excessive tourism are highlighted. It is noted that the local authorities of tourist destinations and representatives of the global tourism industry must recognize that there is a certain compromise regarding the limitation to the growth of the number of tourists arriving, and the importance of the well-being of local residents over the needs of the global tourism chain is much higher. Without competent strategic planning and forecasting of tourism development in destinations, achieving this compromise is impossible. The study also shows the importance of policy and regulation in the context of the concept of overtourism.

Key words: *tourism, excessive growth, destination, concept, strategic planning.*

Статтю подано до редакції 24.11.2023